

Razvoj međunarodnih studija u Hrvatskoj

LIDIJA ČEHULIĆ*

Sažetak

Počeci znanstvenog proučavanja međunarodnih odnosa u Hrvatskoj sežu mnogo prije njezina proglašenja i međunarodnog priznanja kao samostalne države početkom devedesetih.

Još u bivšoj državi prvi pionirski pokušaji studioznog proučavanja kompleksne znanosti međunarodnih odnosa vezani su upravo uz Zagreb. Godine 1962. osnovan je Fakultet političkih znanosti na kojem se predavao i predmet Međunarodni odnosi, krajem sedamdesetih na istom Fakultetu osniva se i znanstveni poslijediplomski studij međunarodnih odnosa. Upravo Zagreb, kvalitetom i kvantitetom stručno osposobljenog kadra, njihovim predanim pedagoškim radom, izdavačkom djelatnošću te kontaktima s inozemstvom, imao je stožernu ulogu za razvoj suvremene znanosti međunarodnih odnosa, ne samo u bivšoj državi već i u široj regiji jugoistoka Europe.

Proglašenje nezavisne Republike Hrvatske te geopolitičke i geoekonomske promjene međunarodnog okruženja, uvjetuju nove izazove, prepreke, mogućnosti ali i objektivne potrebe jednog novog pristupa i razvoja suvremene znanosti međunarodnih odnosa, popratnih institucija i izdavačke djelatnosti te tematike.

Uvod

Korijeni studioznog proučavanja međunarodnih političkih odnosa u Hrvatskoj sežu u rane šezdesete, kad je Hrvatska bila jedna od šest federalnih jedinica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Premda je Beograd bio prijestolnica jugoslavenske federacije, u glavnom gradu Hrvatske, Zagrebu, osnovan je prvi Fakultet političkih znanosti na kojem se predavao i predmet Međunarodni politički odnosi. Upravo je Zagreb bio kolijevka tadašnjih međunarodnih znanstvenih istraživanja, izdavačke djelatnosti, stručnih časopisa, razvoja poslijediplomskog studija, iniciranja prvih međunarodnih seminara te formiranja profesionalnog kadra, koji će obilježiti ne samo razvoj međunarodnih odnosa u bivšoj SFRJ već postaviti smjernice razvoja međunarodnih studija i institucija u samostalnoj, suverenoj, demokratskoj Republici Hrvatskoj. Činjenica da je Hrvatska bila ekonomski razvijenija, gospodarski naprednija republika bivše SFRJ, s tradicionalnim povijesnim, kulturnim, religijskim vezama sa središnjom i zapadnom Europom, te entuzijizam ljudi koji su polako utirali put razvoju i jačanju međunarodnih odnosa omogućili su postupan otklon od službene, kadrovske, centralizira-

* Lidija Čehulić, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb.

ne politike Beograda i formiranje međunarodnih odnosa kao znanstvene discipline, povezane sa zbivanjima u razvijenom svijetu.

Kad je 1991. godine proglašena samostalna Republika Hrvatska i postala međunarodno priznata članica novoga svjetskog poretka, postojao je već institucionalno-pravni okvir, bogati fundus literature i časopisa, svjetski poznat i priznat profesorski kadar te generacije obrazovanih ljudi sa stručnim predznanjem potrebnim za bavljenje najrazličitijim aspektima međunarodnih odnosa. Međunarodno ozračje i objektivne okolnosti u kojima se mlada hrvatska država našla nakon osnivanja svoje samostalnosti (borba za međunarodno priznanje, rat, veliki broj izbjeglica, problem teritorijalnog razgraničenja s bivšim republikama SFRJ, demokratska i ekonomska tranzicija društva) određivali su primarne ciljeve i zadatke mlade države na međunarodnoj političkoj sceni, a samim tim uvjetovali su ili ograničavali intenzitet međunarodnih studija.

Premda je Hrvatska još uvijek suočena s brojnim problemima i pritiscima pri svom unutarnjopolitičkom i vanjskopolitičkom razvoju, činjenica je da danas Hrvatska ima solidno postavljene temelje, institucije i kadrove, čijim daljnjim usavršavanjem, obrazovanjem, otvaranjem i suradnjom sa svijetom te potrebnom moralnom i materijalnom potporom državnih organa može unaprijediti postojeći stupanj razvijenosti međunarodnih studija. Time bi se svakako, posredno, utjecalo i na međunarodni položaj i ugled Republike Hrvatske u međunarodnoj zajednici.

Počeci međunarodnih odnosa u Republici Hrvatskoj

Prvi Fakultet političkih znanosti u čitavoj istočnoj Europi osnovan je u Zagrebu, 1962. godine. Bio je to početak institucionalnog proučavanja političkih znanosti, a samim tim i međunarodnih odnosa kao njihova dijela. Nedugo zatim osnovani su istoimeni fakulteti i u Beogradu, Ljubljani i Sarajevu. Bio je to značajan iskorak u pravcu znanstvenog izučavanja politoloških fenomena, a otklon od postojećih partijskih, dogmatskih škola i seminara koje je podržavala službena državna vlast. Premda su svi novoosnovani fakulteti političkih znanosti bili jezgra prvih ozbiljnijih znanstvenih istraživanja, uspostave novih demokratskih ideja i liberalnijeg pristupa politološkoj znanosti, zagrebački Fakultet političkih znanosti posebno se isticao sadržajem svojih studija te profesionalnim kadrom koji ga je osnovao i na njemu predavao različite fenomene politološke znanosti. Upravo su na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu prvi put konstituirani međunarodni odnosi kao nastavni predmet. Na taj je način studiranje, proučavanje i praćenje međunarodnih odnosa distancirano od međunarodnih ekonomskih odnosa, suvremenih političkih sustava, međunarodnog javnog prava. Pokrenut je i znanstveni časopis *Politička misao*, 1963. godine, u kojem se odmah objavljuju i tekstovi posvećeni međunarodnim odnosima. Taj prvotni zamah svakako nije bio u potpunosti oslobođen ideološkog balasta i službene vanjske politike bivše države. Mnoga znanstvena istraživanja, pokušaji većeg povezivanja sa sličnim institucijama i predavačima u Europi nisu uvijek naišli na odobravanje i potporu državnih vlasti. Usprkos početnim nepodudarnostima znanstvenog pristupa u proučavanju međunarodnih odnosa te zacrtanih vanjskopolitičkih ciljeva i zahtjeva bivše države, znanost o međunarodnim odnosima postala je sve prihvaćenija, a količina i kvaliteta stručnih tekstova, literature,

prvih studijskih udžbenika te cjelokupno izdavaštvo vezano uz međunarodne odnose omogućavali su redovitije praćenje i istraživanje pojava iz međunarodnog života.

Gotovo pionirsku ulogu u približavanju predmeta, metoda i sadržaja međunarodnih odnosa odigrala je Hrestomatija međunarodnih odnosa koju je priredio prof. dr. Vladimir Ibler¹ 1971. godine. Uz uvodnu studiju koja je predstavila disciplinu međunarodnih odnosa i postignute domete u istraživanjima na Zapadu, autor je prezentirao velik broj radova teoretičara međunarodnih odnosa, dajući ujedno i svoj komentar na pojedine postulate.

Tri godine kasnije dr. Radovan Vukadinović objavio je svoju knjigu *Međunarodni politički odnosi*.² Dr. Vukadinović odredio je predmet znanosti o međunarodnim odnosima, prikazao njezin nastanak i razvoj, sistematizirao i definirao pojamni sustav međunarodnih odnosa, prikazao ulogu i djelovanje države u međunarodnoj zajednici, načine i sredstva općenja u međunarodnim odnosima te sistematizirao dotadašnje tipove međunarodnih odnosa. S obzirom na to da se znanost o međunarodnim odnosima kao dio politološke znanosti počela razvijati od samog početka, navedeno autorovo djelo predstavljalo je prvi klasičan udžbenik međunarodnih odnosa u bivšoj državi. Osim toga, znanstveni pristup proučavanju kompleksnih međunarodnih odnosa zahtijeva od istraživača dobro poznavanje teorijskih pojmova i njihovih uzajamnih odnosa, kako bi se ti pojmovi mogli ispravno upotrijebiti u tumačenju konkretnih događanja na međunarodnoj sceni. Stoga je monografija dr. Vukadinovića bila od neprocjenjive vrijednosti za sve one koji su se profesionalno bavili nekim od aspekata međunarodnih odnosa, ali i za brojne znatizeljne čitatelje koji su na taj način proširili svoje spoznaje i vidike o toj zanimljivoj tematici. Pritom im je svakako pomogla i brojna inozemna bibliografija kojom se autor služio i na koju upućuje na kraju svog djela.

Slična djela pojavljuju se nešto kasnije u Beogradu i Ljubljani. Osamdesetih godina u tri različita središta u SFRJ (Zagreb, Beograd i Ljubljana) postojale su institucionalno-pravne pretpostavke, potrebna publikacija, modeli znanstvenog istraživanja, čime su postavljeni jasno prepoznatljivi temelji za studiozno bavljenje i razvoj znanosti o međunarodnim odnosima. Premda je Beograd bio centar vanjskopolitičkog odlučivanja i svih međunarodnih aktivnosti SFRJ, glavni grad Hrvatske, Zagreb, najdalje je otišao u razvoju međunarodnih odnosa kao znanosti. Stoga ne čudi da je upravo u Zagrebu na Fakultetu političkih znanosti 1975. godine pokrenut i prvi znanstveni poslijediplomski studij međunarodnih odnosa koji su pohađali postdiplomci iz cijele bivše SFRJ.

Međunarodni odnosi u samostalnoj Republici Hrvatskoj

Rušenjem Berlinskog zida, blokovske podjele svijeta i nastankom čitavog niza novih samostalnih država u centralnoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi nastupila je i nova faza u razvoju globalnih međunarodnih odnosa. Razdjelnica dvaju svjetova i potencijalnih konflikata geopolitičkim je promjenama potkraj osamdesetih godina pomaknuta iz

¹ Ibler, Vladimir, *Međunarodni odnosi*, Zagreb, 1971.

² Vukadinović, Radovan, *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1974.

centralne Europe na rubne dijelove Starog kontinenta. Krvavi raspad SFRJ, velika ratna razaranja i njihove posljedice, kojima je mlada Hrvatska država bila izložena od samog početka svoje državnosti, usložili su, ali i na specifičan način obilježili razvoj hrvatske znanosti o međunarodnim odnosima.

Promatra li se hrvatska vanjska politika, od proglašenja samostalne državnosti do danas, tada su evidentna dva perioda koji su svojim specifičnim okolnostima obilježili intenzitet, sadržaj i zadaće hrvatskog vanjskopolitičkog djelovanja. Prvi se odnosi na vrijeme oružanih sukoba na tlu zemalja nastalih nakon raspada SFRJ, a drugi počinje prestankom otvorenih oružanih sukoba te pokušajima normalizacije odnosa na tlu bivše SFRJ i priključenjem europskim integracijskim procesima.

S obzirom na konkretne zadaće koje je trebalo odraditi (izgradnja državnog aparata, dobivanje međunarodnog priznanja, oslobađanje vlastitog teritorija od nametnute agresije), hrvatska vanjska politika od početka je bila građena kao svjesna, organizirana i politički koherentna politička aktivnost,³ usmjerena na postizanje širokog spektra vanjskopolitičkih ciljeva. Pri izgradnji vlastitog državnog aparata i institucija polazilo se od čvrstog opredjeljenja da samostalna, suverena hrvatska država što prije prekine sve veze s prošlošću i bivšom državom te da se samostalnom unutarnjom i vanjskom politikom izbori za svoje mjesto u novoj međunarodnoj zajednici. Paralelno s izgradnjom vlastitih institucija i organa vlasti odvijala se i borba za međunarodno priznanje mlade države. Rat što je bjesnio na hrvatskom teritoriju te činjenica da je velik dio matičnog teritorija bio okupiran usložnjavali su hrvatsku diplomatsku borbu za međunarodno priznanje. Kada je svijet i službeno priznao hrvatsku državnost, započela je borba za dobivanje svekolike međunarodne pomoći za mirno rješenje sukoba u Hrvatskoj, ali i na širem području bivše SFRJ koje je bilo zahvaćeno ratnim sukobima.

Stabilizacijom prilika na terenu, hrvatska vanjskopolitička aktivnost usmjerila se prema tradicionalnim zadaćama vanjske politike svake suverene zemlje: uspostavljanju dobrih odnosa sa susjedima, traženju konkretnih oblika suradnje i većoj integriranosti u nove europske i transatlantske procese te razvoju međunarodne aktivnosti koja će jačati ukupnu nacionalnu sigurnost zemlje. U tom širokom spektru vanjskopolitičkih aktivnosti Hrvatska nije pošteđena posljedica dugogodišnjega nametnutog rata (neriješeno pitanje granica, problem izbjeglog stanovništva, psihološke posljedice rata, porast kriminala, velika materijalna razaranja, ekonomsko osiromašenje). Krajnji ciljevi su integracija u Europsku uniju i sigurnosnu organizaciju NATO. Početni zanos i oduševljenje Zapadom postupno gubi na intenzitetu, jer se uvidjelo da Zapad, kojem se toliko težilo i od kojeg se u početku toliko očekivalo, danas traži ispunjenje, poštivanje nekih univerzalnih, u međunarodnoj zajednici općeprihvaćenih normi ponašanja (demokratska i gospodarska tranzicija društva, poštivanje ljudskih prava i prava manjina, sloboda medija, kažnjavanje ratnih zločinaca i sl.). Ako je suditi po trenutnom raspoloženju međunarodne zajednice i njezinim konkretnim inicijativama (Pakt o stabilnosti), očito je da se Hrvatska svrstava u šire regionalne okvire te je dio funkcionalističkog regionalnog pristupa transatlantskih saveznika spram područja jugoistočne Europe. Hrvatski nacionalni naboje, pojačan oružanim sukobima i teškim posljedicama rata, još uvijek je toliko jak da službeni državni organi i svekoliko stanovništvo teško

³ Vukadinović, R., *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Zagreb, 1996., str. 236.

prihvaćaju bilo kakve pokušaje regionalne integracije ili suradnje s dojučerašnjim neprijateljima. Nevoljko se prihvaća i bilo kakva zajednička aktivnost na širem području Balkana. Smatra se da je svojom poviješću, kulturom, vjerom, običajima Hrvatska dio srednjoeuropskog civilizacijskog kruga, te se nastoji na svim poljima postići što veći otklon od Balkana ili, kako ga Zapad danas sve češće naziva, Jugoistočne Europe.

Ta psihološka barijera, otklon od svega što potječe ili podsjeća na bivšu socijalističku državu i tradicionalni Balkan, ostavila je traga i u počecima razvoja hrvatskih međunarodnih odnosa. Najviše se to osjetilo pri odabiru novog kadra za diplomatsku i vanjskopolitičku aktivnost hrvatske države. Stoga se upravo na polju diplomacije i vanjske politike najprije počelo s konkretnom izobrazbom novoga, mladog hrvatskog kadra. Pri Ministarstvu vanjskih poslova organizirani su stručni seminari nužni za obuku novozaposlenog kadra, a nedugo zatim počela je s radom i Diplomatska akademija. Organizirana je kao jednogodišnji stručni diplomatski studij, a nastava se provodi u pet kolegija. U prvom, "Hrvatskom kolegiju", polaznici slušaju vanjsku politiku RH, hrvatsku povijest, politički sustav i ustroj državne uprave Republike Hrvatske, ustroj službe vanjskih poslova Republike Hrvatske te pitanja vezana uz hrvatske iseljenike. U drugom kolegiju, "Međunarodni politički i gospodarski odnosi", slušaju uvod u diplomatsku povijest, međunarodne političke odnose, komparativne političke sustave, međunarodne organizacije te međunarodne gospodarske odnose i gospodarsko-financijske integracije. Treći kolegij, "Europske integracije", posvećen je odnosima Republike Hrvatske i europskim integracijama, političko-pravnim, ekonomskim i sigurnosnim aspektima u novoj Europi. Četvrti kolegij, "Međunarodno pravo i diplomatska praksa", obuhvaća osnove međunarodnog javnog prava, osnove međunarodnog privatnog prava, osnove diplomatskog i konzularnog prava, diplomatsko komuniciranje, pregovaranje i tehnike te diplomatski protokol. Završni, peti kolegij, "Javna, gospodarska i kulturna diplomacija – komuniciranje i promidžbeno djelovanje u službi vanjskih poslova RH" obuhvaća osnove komunikologije, komuniciranja i informacijske sustave, javnu diplomaciju te gospodarsku i kulturnu diplomaciju. Tijekom stručnog diplomatskog studija polaznici posjećuju Hrvatski državni sabor, Vrhovni sud, Ustavni sud, Hrvatski državni arhiv te hrvatsku misiju pri OEES-u u Beču. Nakon položenih ispita iz svih pet kolegija te izrađenog odgovarajućeg pismenog rada polaznici dobivaju uvjerenje o završenom jednogodišnjem stručnom diplomatskom studiju u kojem je naznačeno da su osposobljeni za stručni diplomatski rad u službi vanjskih poslova.

Diplomatska akademija jednom godišnje izdaje i svoj zbornik u kojem se objavljuju radovi s područja diplomatske i međunarodne aktivnosti Hrvatske.

U prvim danima hrvatske državnosti i borbe za njezino međunarodno priznanje hrvatski znanstvenici objavili su brojne tekstove u domaćim i inozemnim glasilima i stručnim časopisima, objašnjavajući hrvatsku borbu za oslobođenje svoga teritorija i podupirući mladu hrvatsku državu u njezinom samostalnom političkogospodarskom razvoju. I prve monografije s područja međunarodnih odnosa u suverenoj Hrvatskoj vezane su upravo uz područje diplomacije, diplomatskog protokola, vanjske politike. Osnove diplomatskog protokola dao je Mario Mikolić u svom djelu "Diplomatski proto-

kol”⁴, a dr. Stanko Nick, koji je i sam četrdesetak godina radio u raznim diplomatskim službama, diplomatskim i konzularnim predstavništvima širom svijeta, dio svoga bogatog radnog iskustva prenio je u svojoj knjizi “Diplomacija”⁵. Bio je to temeljni i prvi klasičan hrvatski udžbenik diplomacije koji i danas koriste studenti Diplomatske akademije, ali i poslijediplomskog znanstvenog studija Međunarodni odnosi, te kasnije formirane specijalističke akademije pri Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu obrane gdje se sluša predmet Diplomacija. Dr. Stanko Nick pojasnio je ustroj novog hrvatskog ministarstva vanjskih poslova, vrste i razine komuniciranja u diplomaciji, osnove diplomatskog formalnog i neformalnog protokola, objasnio načine diplomatskog bilateralnog i multilateralnog pregovaranja. U svom sljedećem djelu s područja diplomatologije, “Diplomatski leksikon”⁶, dr. Stanko Nick abecednim redom objašnjava temeljne pojmove iz diplomatske i konzularne prakse, međunarodnih odnosa i vanjske politike, te međunarodnog javnog prava. Vođen načelom praktičnosti, autor daje osnovnu informaciju za razumijevanje nekog pojma, ne pretendirajući na preobimnom izlaganju ili redanju definicija, jer u to doba u Hrvatskoj već postoji čitav niz djela s raznih područja srodnih diplomaciji, koja se bave znanstveno-teorijskim određenjima pojmova iz područja međunarodnih odnosa, međunarodne ekonomije, međunarodnog javnog prava. Dr. Svjetlan Berković autor je djela “Diplomatsko i konzularno pravo”, mr. Mirko Bilandžić internog priručnika Ministarstva unutarnjih poslova “Diplomacija i obavještajna aktivnost”, prof. dr. Radovan Vukadinović izdao je knjigu “Politika i diplomacija”⁷, a prof. dr. Vlatko Mileta u suradnji s prof. dr. Vukadinovićem knjigu “Europa iza ugla”⁸, u kojoj taj istaknuti hrvatski stručnjak za ekonomska pitanja još uoči raspada bivše SFRJ govori o nužnosti jačeg povezivanja mlade Hrvatske sa zapadnim gospodarskim integracijama. Prof. Mileta dao je genezu razvoja, strukturu i glavne mehanizme gospodarskog djelovanja današnje Europske unije, dok je prof. Vukadinović pojasnio njezin politički aspekt.

Uz obilježavnje pedesete obljetnice Ujedinjenih naroda izdan je zbornik “Hrvatska u UN-u” s napisima o hrvatskoj vanjskoj politici, članstvu Hrvatske u toj organizaciji te objavljenim glavnim dokumentima koji se odnose na suradnju Hrvatske i Ujedinjenih naroda.

Pojačanu izdavačku djelatnost s vremenom je pratilo i intenziviranje broja novoosnovanih institucija koje su se bavile raznim aspektima međunarodnih studija, ili se na njima, uz usko stručne predmete, uvode kao obvezatni predmet i međunarodni odnosi.

Za potrebe stručnog obrazovanja profesionalnog kadra koji se u novoj državi bavi sigurnosnoobavještajnim djelatnostima pokrenuta je Obavještajna akademija, a na no-

⁴ Mikolić, Mario, *Diplomatski protokol – praksa u Republici Hrvatskoj i neke praktične upute*, Zagreb, 1995.

⁵ Nick, Stanko, *Diplomacija*, Zagreb, 1997.

⁶ Nick, Stanko, *Diplomatski leksikon*, Zagreb, 1999.

⁷ Vukadinović, Radovan, *Politika i diplomacija*, Zagreb, 1994.

⁸ Mileta, Vlatko – Vukadinović, Radovan, *Europa iza ugla*, Zagreb, 1990.

voosnovanoj Vojno diplomatskoj školi pri Ministarstvu obrane obrazuje se potencijalni hrvatski vojni kadar za poslove međunarodne vojne suradnje.

Institut za zemlje u razvoju, koji se u bivšoj državi bavio istraživanjem nesvrstanošću, položajem zemalja u razvoju i stvaranjem novoga svjetskog ekonomskog poretka, u samostalnoj Hrvatskoj nazvan je Institutom za međunarodne odnose. Sjedište mu je u hrvatskoj prijestolnici – Zagrebu, a danas se pretežno bavi istraživanjem vanjske politike Republike Hrvatske, međunarodnih ekonomskih odnosa i transferom tehnologije. Objavio je i nekoliko monografija posvećenih međunarodnim odnosima, a izdaje i časopis na engleskom jeziku *Croatian Review for International Affairs* u kojem tekstove objavljuju i neki dužnosnici hrvatskog ministarstva vanjskih poslova, Vlade, te diplomatski predstavnici u inozemstvu.

Unaoč razgranatosti različitih državnih institucija u čijim su planovima rada i programima zastupljeni u većoj ili manjoj mjeri različiti aspekti međunarodnih odnosa, najsvaeobuhvatniji, najozbiljniji znanstveni studij međunarodnih odnosa svakako je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Osim obvezatnog nastavnog predmeta Međunarodni odnosi na trećoj godini studija, međunarodni se odnosi studiozno proučavaju na poslijediplomskom znanstvenom studiju “Međunarodni odnosi”, koji je nastavio svoj kontinuirani rad i za vrijeme oružanih borbi i ratnog vihora u Hrvatskoj.

Poslijediplomski studij mogu upisati svi koji imaju završenu visoku stručnu spremu. Poradi iznimno velikog broja zainteresiranih prijavljenih kandidata diljem Hrvatske, dopunskim provjerama znanja iz osnova međunarodnih odnosa i međunarodne ekonomije izabire se optimalan broj kandidata. Studij traje četiri semestra; prva tri semestra izvodi se redovita petotjedna nastava, dok je posljedni, četvrti semestar namijenjen samostalnom čitanju potrebne literature, konzultacijama s mentorom radi uspješnije izrade završnog magistarskog rada. Sadržaj studija i predmeti koji se slušaju i polažu u obliku ispita (Međunarodni politički odnosi, Međunarodni ekonomski odnosi, Povijest diplomacije, Osnove međunarodnog prava, Suvremeni politički sistemi, Međunarodne ekonomske organizacije, Suvremena diplomacija, Međunarodna sigurnost, Hrvatska u međunarodnim gospodarskim odnosima, Hrvatska vanjska politika, Europska unija – politički i gospodarski aspekt) svojom širinom pružaju dovoljno mogućnosti da kandidati za izradu završnog rada izaberu područje koje ih najviše interesira, s kojim se možda već i bave ili će se u budućnosti po završetku poslijediplomskog studija profesionalno baviti. Najviše polaznika je iz državnih ministarstava i institucija (Ministarstvo obrane, vanjskih poslova, unutarnjih poslova, Vlada), ali to nije uvjet za upis. Po završetku studija i obrani magistarskog rada polaznici stječu akademski stupanj magistra političkih znanosti iz područja međunarodnih odnosa. U samostalnoj Hrvatskoj poslijediplomski studij “Međunarodni odnosi” do sada je završilo dvadesetak polaznika, a teme njihovih magistarskih radova vezane su uz proces globalizacije, američku vanjskopolitičku strategiju, stvaranje nove europske sigurnosne arhitekture, organizaciju NATO i Europsku uniju, novi europski monetarni sustav i financijske institucije, proces tranzicije postsocijalističkih zemalja, stabilizaciju odnosa na području zemalja bivše SFRJ. Iz navedenog se može zaključiti kako mladi hrvatski znanstvenici istražuju i prate aktualna međunarodna zbivanja, što im je i dobar temelj za daljnje znanstveno usavršavanje. Naime, pri Fakultetu političkih znanosti osniva se i jednog-

dišnji tečaj za buduće doktore znanosti, a nekoliko doktoranata već priprema svoje disertacije s područja međunarodnih odnosa.

Čitav niz istaknutih znanstvenika, profesora s područja međunarodnih odnosa u inozemstvu, predstavnika međunarodnih organizacija, kao i hrvatski dužnosnici te inozemni veleposlanici akreditirani u Republici Hrvatskoj bili su predavači ili gosti na poslijediplomskom studiju “Međunarodni odnosi”. Osim toga, polaznici imaju mogućnost sudjelovati na raznim međunarodnim skupovima, seminarima ili aplicirati za neku od stipendija u inozemstvu. Sve to omogućava im bolji uvid i razumijevanje materije kojom se bave, te da teorijski stečena znanja na studiju primijene u konkretnom međunarodnom ozračju i razmjene svoja iskustva, dopune stručna znanja u kontaktu sa studentima, profesorima ili predstavnicima neke međunarodne organizacije u inozemstvu.

Predvođeni voditeljem poslijediplomskog studija “Međunarodni odnosi” (koji je ujedno i glavni organizator) prof. dr. Radovanom Vukadinovićem, studenti imaju prilike svake godine sudjelovati na međunarodnom ljetnom seminaru koji se održava u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Ovogodišnji seminar pod nazivom “Sigurnost i stabilnost na području Jugoistočne Europe” okupio je dvadesetak studenata, mladih znanstvenika, istraživača iz Slovenije, Hrvatske i Makedonije koji su, razgovarajući o sigurnosno-gospodarskim problemima Jugoistoka Europe, imali priliku čuti i razmišljanja međunarodno uvaženih profesora glede najnovije regionalne inicijative prema tome rubnom dijelu Starog kontinenta – Pakta o stabilnosti.

Konkretne potrebe mlade države uz pojačan znanstveni interes za međunarodne odnose rezultirale su intenzivnijom izdavačkom djelatnošću. Prva generacija u nezavisnoj Hrvatskoj poslijediplomskog studija “Međunarodni odnosi” koristila je sabrane tekstove znanstvenika, sveučilišnih profesora objavljujane u zborniku “Izabrane teme”. No vrlo brzo profesori predavači objavljuju svoje nove knjige posvećene raznim aspektima novih međunarodnih odnosa te položaja Hrvatske u međunarodnoj zajednici. S obzirom na to da se radi o najeminentnijim imenima koje hrvatska znanost ima na području međunarodnih političkih i gospodarskih odnosa, njihovi radovi ne predstavljaju samo klasične sveučilišne udžbenike, već interesantno, korisno i poučno štivo svima koji prate turbulentna događanja na novoj svjetskoj pozornici.

“Međunarodni politički odnosi”⁹ prof. dr. Radovana Vukadinovića, obnovljeno i prošireno izdanje istoimenog udžbenika Sveučilišta u Zagrebu iz 1980. godine, jedinstven je sveobuhvatan prikaz međunarodnih odnosa i teorija međunarodnih odnosa u Republici Hrvatskoj.

Knjiga je podijeljena u tri dijela: Međunarodni politički odnosi, Teorije međunarodnih odnosa te Predviđanje i prognoziranje u međunarodnim odnosima.

U prvom dijelu autor nas uvodi u područje znanosti o međunarodnim odnosima, detaljno analizirajući osnovne kategorije međunarodnih odnosa. Raščlanivši ulogu i značaj faktora (geografskog, prirodnog, demografskog, ekonomskog, pravnog, tehnološkog, vojnog, nacionalnog) i subjekata međunarodnih odnosa (država, međunarodnih

⁹ Vukadinović, Radovan, *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1998.

organizacija, međunarodnih privrednih organizacija, različitih pokreta, Crkve, nacija, grupa ljudi, čovjeka pojedinca), te određivši pojam i strukturu međunarodne zajednice, autor se posebno zadržava na aktivnosti države u međunarodnim odnosima, uvjetima i motivima njezina djelovanja, ciljevima, sredstvima, ulozi sile, nacionalnim interesima, problemu nacionalne sigurnosti, klasificira glavne vojno-političke saveze država. Po razradi tipova međunarodnih odnosa kroz povijest (ravnoteža snaga, hladni rat, miro-ljubiva aktivna koegzistencija) prvi dio završava novim svjetskim poretom, njegovim definiranjem, ulogom Ujedinjenih naroda te problemom sigurnosti i održanja mira u promijenjenim međunarodnim okolnostima.

Drugi dio posvećen je teorijama međunarodnih odnosa. Autor upozorava kako njegov izbor i prikaz teorija nije definitivni, jer u literaturi postoje brojne teorije, no on se odlučio za ilustraciju nekoliko najznačajnijih: teorije sile i konflikta, teoriju igre, teoriju integracije, sistemsku teoriju te kibernetiku i komunikacijsku teoriju u međunarodnim odnosima.

Treći dio bavi se značenjem predviđanja i prognoziranja u međunarodnim odnosima. Unatoč svojoj kompleksnosti međunarodnih odnosa, postojanju i djelovanju brojnih aktera i faktora u međunarodnoj zajednici, autor pokušava dokazati kako je ipak moguće, korisno i ponekad nužno, predviđati i prognozirati u međunarodnim odnosima. Budući da još ne postoji univerzalna teorija međunarodnih odnosa, koja bi mogla sveobuhvatno objasniti sva kretanja ili tendencije u međunarodnim odnosima, međunarodno predviđanje i prognoziranje koncentrirano je danas najčešće u političke centre moći nacionalnih država ili skupina država koji, koristeći postojeće ali i razvijajući nove tehnike, metode, sredstva predviđanja, nastoje usmjeriti svoje vanjskopolitičke planove.

Pisan praktično, rad je upotrebljiv za sveučilišnu nastavu kao udžbenik, ali i za daljnji studij, posebice u pravcu specijalizacije nekog područja međunarodnih odnosa. U pomanjkanju stručne temeljne literature, u vrijeme kad Hrvatska ulazi kao subjekt međunarodnih političkih odnosa u međunarodnu zajednicu te teži članstvu u brojnim političkim, vojnim i gospodarskim međunarodnim organizacijama, djelo "Međunarodni politički odnosi" nedvojbeno su vrlo koristan i neprocjenjiv doprinos hrvatskog sveučilišnog profesora.

Što je na području međunarodnih političkih odnosa prof. dr. Radovan Vukadinović, na polju međunarodnih gospodarskih odnosa svakako je prof. dr. Vlatko Mileta. Njegovo dugogodišnje temeljito izučavanje međunarodnih ekonomskih odnosa i sistematsko praćenje međunarodne ekonomske prakse rezultiralo je brojnim djelima, srednjoškolskim i sveučilišnim udžbenicima. Obnovljeno i dopunjeno izdanje "Uvod u međunarodne ekonomske odnose"¹⁰ temeljno je djelo svima koji u samostalnoj Hrvatskoj izučavaju međunarodne ekonomske odnose. Autor se najprije bavi teorijskim određenjima osnovnoga kategorijalnog aparata (definira pojam međunarodnih ekonomskih odnosa, faktore, subjekte), analizira teorije i doktrine o međunarodnim ekonomskim odnosima te raščlanjuje područja međunarodnih ekonomskih odnosa (međunarodno kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi). Zatim prelazi na ekonomsku politiku, načine komuniciranja, ugovaranja te međunarodne ekonomske organizacije. Za mladu Hrvat-

¹⁰ Mileta, Vlatko, *Uvod u međunarodne ekonomske odnose*, Zagreb, 1988.

sku državu od posebnog je značenja dio u kojem autor sistematski izlaže regionalne ekonomske organizacije i integracije u Europi, Latinskoj Americi, Africi, Bliskom i Srednjem istoku te jugoistočnoj Aziji. Na kraju se analizira novi međunarodni ekonomski poredak koji se uspostavlja i u kojem bi i Hrvatska željela i trebala participirati. Svakako treba spomenuti i njegovo djelo “ABC Europske unije”¹¹, svojevrsan prvi hrvatski leksikon ekonomskih pojmova, institucija, organizacija, dokumenata, procesa, ne samo vezanih uz razvoj i rad Europske unije već globalne međunarodne ekonomske scene. To korisno, praktično i poučno štivo ne samo da olakšava rad svima koji se znanstveno bave međunarodnim ekonomskim odnosima već može pomoći običnom građaninu da razumije ekonomske kategorije koje svakodnevno susreće u sredstvima javnih glasila. O prilagodbi Hrvatske novim svjetskim ekonomskim kretanjima prof. dr. Mileta između ostalog piše i u svojoj najnovijoj knjizi “Gospodarska sinteza Europe”.¹²

Kao redoviti profesori predavači na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu i voditelji poslijediplomskog studija “Međunarodni odnosi”, prof. Vukadinović i prof. Mileta objavili su brojne članke¹³ u inozemnim znanstvenim publikacijama posvećenim međunarodnim odnosima, intervjuje, komentare u hrvatskim sredstvima javnog informiranja vezano uz međunarodni političko-ekonomski položaj Hrvatske i interna događanja u zemlji koja su imala značajnih posljedica na položaj i ulogu mlade hrvatske države u regiji. Prateći događanja u široj regiji, pledirali su za stvaranje uvjeta za veće približavanje mlade države Hrvatske europskim integracijskim procesima i prihvatanje tzv. zapadnih civilizacijskih vrijednosti, pojašnjavali prednosti i nedostatke brojnih međunarodnih regionalnih pristupa području jugoistočne Europe, čiji je i Hrvatska sastavni dio.

¹¹ Mileta, Vlatko, *ABC Europske unije* (leksikon temeljnih pojmova), Zagreb, 1997.

¹² Mileta, Vlatko, *Gospodarska sinteza Europe*, Zagreb, 1993.

¹³ Neki od članaka hrvatskih znanstvenika objavljeni u inozemstvu jesu:

Vukadinović, Radovan, “The Desintegration of Yugoslavia: Lessons to be Learnt” u *The political and Strategic Implications of the State Crises in Central and Eastern Europe*, ur. Armand Clesse i Andrei Kortunov, Institute for European and International Studies, Luxembourg, 1993., str. 235-243.

Vukadinović, Radovan, “La Croatie de l’apres-Dayton” u *Relations Internationales et Strategiques*, br. 28, Paris, 1997, str. 63-71.

Vukadinović, Radovan, “Hrvatska poslije Daytona” u *Mirovaja ekonomika i međunarodne odnošenija*, br. 9, Moskva, 1998., str. 94-102.

Vukadinović, Radovan, “The Possibilities for Creation of the New Security System in the South of Europe” u *Redefining Southeastern Europe: Political Challenges and Economic Opportunities*, ur. Theofanis G. Stavron i John R. Lampe, Sudosteuropa – Studie 61, München, 1998., str. 57 – 64.

Vukadinović, Radovan, “International Position of Macedonia and the (Sub)regional Cooperation in the Balkan” u *Romanian Journal of International Affairs*, Romanian Institute of International Studies, Vol. IV, Bukurešt, 3-4/1998., str. 225 – 241.

Vukadinović, Radovan, “Post – Dayton Croatia” u *The Southeast European Yearbook 1997-98.*, ur. Thanos M. Veremis i Dimitrios Triantaphyllon, Hellenic Foundation for European Foreign Policy, Atena, 1998., str. 183 – 194.

Mileta, Vlatko, “Miti balkanskega trga” u *Teorija in praksa*, Družboslovna revija, 3/1988., Ljubljana, 1998., str. 499-505.

Tatalović, Siniša, “Analiza vojne na Hrvaškem” u *Teorija in praksa*, 1/1997., Ljubljana, 1997., str. 99-118.

Tatalović, Siniša, “Peaceful Solutions of Conflicts in Croatia: Case Study of Gorski kotar” u *Peace and Sciences*, 6/1996., Vienna, 1996., str. 38-39.

Prateći turbulentna međunarodna zbivanja u Europi nakon rušenja Berlinskog zida, prof. Vukadinović i prof. Mileta objavljuju djelo “Europska integracija i ruska dezintegracija”¹⁴, a prof. Vukadinović “Postkomunističke izazove europskoj sigurnosti”¹⁵.

U želji da predmeti Poslijediplomskog studija “Međunarodni odnosi” budu pokriveni adekvatnim udžbenicima, Fakultet političkih znanosti u Zagrebu izdao je knjigu “Međunarodna sigurnost – teorijsko-institucionalni okvir”¹⁶ prof. dr. Antona Grizolda s Obrambenoslovne fakultete iz Ljubljane, Slovenija. U svom djelu, gost-predavač prof. dr. Grizold, eminentni međunarodni stručnjak za nacionalnu i međunarodnu sigurnost, bavi se pojmovno-terminološkim određenjem sigurnosti, dosadašnjim procesima institucionalizacije međunarodne sigurnosti, teorijama o međunarodnim odnosima i pojavama sigurnosti, te europskim sigurnosnim poretkom u 1990-ima.

U okviru svoje biblioteke “Politička misao” koja bilježi tridesetgodišnjicu postojanja, Fakultet političkih znanosti izdao je i knjigu prof. dr. Livie Kardum koja predaje Povijest diplomacije, “Prvi svjetski rat”, a u pripremi je i nastavak, “Drugi svjetski rat”.

Aktualno pitanje položaja i poštivanja prava manjinskih naroda, kako u Hrvatskoj tako i u svijetu, prati doc. dr. Siniša Tatalović, prodekan i redoviti predavač na Fakultetu političkih znanosti. U svojim djelima “Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji” i “Manjinski narodi i manjine”¹⁷ autor analizira trenutno jedno od najaktualnijih pitanja ne samo hrvatskog unutarnjopolitičkog razvoja već je to problem s kojim se danas naglašeno suočavaju sve postsocijalističke zemlje Europe.

Fakultet političkih znanosti izdaje i znanstveni časopis “Politička misao”¹⁸ u kojem se objavljuju članci, recenzije novih knjiga te prikazi seminara s područja politološke znanosti, uključujući i međunarodne odnose. Povodom pedesetgodišnjice osnutka sigurnosne transatlantske organizacije NATO, objavljen je specijalan, prigodan broj časopisa,¹⁹ s aktualnim tekstovima o novoj strukturi i ciljevima Alijanse, kao i NATO-ovoj vojnoj akciji “Out of area” na Kosovu.

U sklopu stručnog hrvatskog financijsko-gospodarskog lista *Informator* četiri puta godišnje izlazi prilog pod nazivom “Europska unija” u kojem se objavljuju tekstovi o političkom, gospodarskom, vojnom i sigurnosnom aspektu te europske integracije.

¹⁴ Mileta, Vlatko – Vukadinović, Radovan, *Europska integracija i ruska dezintegracija*, Zagreb, 1996.

¹⁵ Vukadinović, Radovan, *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti – od Jadrana do Baltika*, Mostar, 1997.

¹⁶ Grizold, Anton, *Međunarodna sigurnost – Teorijsko-institucionalni okvir*, Zagreb, 1998.

¹⁷ Tatalović, Siniša, *Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji*, Zagreb 1995. Tatalović, Siniša, *Manjinski narodi i manjine*, Zagreb, 1997.

¹⁸ Časopis *Politička misao* kontinuirano izlazi od 1963. godine. Godišnje izlazi nekoliko brojeva, a jednom godišnje izdaje se i broj na engleskom jeziku. Osim znanstvenih članaka s područja međunarodnih odnosa, donosi i radove s područja filozofije, sociologije, ekonomije, komunikologije, novinarstva, komparativne politike. Uredništvo časopisa, u suradnji s određenim institucijama ili samostalno, organizira razne simpozije s područja politološke znanosti. Tom prilikom izlazi i poseban broj *Političke misli* u kojem se objavljuju referati, rezultati istraživanja, predavanja i sl. sudionika simpozija.

¹⁹ *Politička misao*, ISSN 0032-3241, god. 36, broj 2., 1999.

U Zagrebu djeluje i institucija *Europski dom* koja povremeno organizira seminare posvećene aktualnim zbivanjima u Europi²⁰ te se bavi i izdavačkom djelatnošću.²¹

Uz izdavačku, u samostalnoj Hrvatskoj pojačana je i prevodilačka djelatnost. Huntington, Kissinger, Brzezinski, Waltz, klasična su imena međunarodnih odnosa čija su najnovija djela prevedena i objavljena u Hrvatskoj. Čak su neka od njih i prije hrvatskog izdanja izlazila u sažetom obliku u dnevnom hrvatskom tisku.²²

Značajan poticaj razvoju međunarodnih studija u Hrvatskoj jest i osnivanje Hrvatske udruge za međunarodne odnose (*Croatian International Studies Association – CISA*).²³ Udruga okuplja slobodno udružene građane Republike Hrvatske, radi ostvarenja zajedničkih potreba i interesa, te aktivnosti na području međunarodnih odnosa.²⁴

Cilj je Udruge okupljanje i povezivanje stručnjaka koji se bave međunarodnim studijima, te poticanje i pomoć u ostvarivanju njihovih zajedničkih potreba, interesa i aktivnosti na tom području. Udruga svoje ciljeve ostvaruje kroz djelatnosti kao što su:

- organiziranje savjetovanja, predavanja, seminara, kongresa, tribina i drugih stručnih skupova o problemima međunarodnih odnosa;
- strukovno povezivanje, stručno i znanstveno usavršavanje članova;
- poticanje studenata dodiplomskog i poslijediplomskog studija, te mladih stručnjaka da se bave proučavanjem međunarodnih odnosa;
- suradnja s drugim istovrsnim udrugama i organizacijama u inozemstvu, te svim organizacijama koje će podupirati rad Udruge;
- ostvarivanje stručne i znanstvene suradnje s domaćim i inozemnim strukovnim udrugama;

²⁰ Jedan od međunarodnih seminara održanih u Europskom domu u Zagrebu (26-27. travnja 1996.) jest i seminar pod nazivom "Political Aspects of the Enlargement of Western Europe" na kojem se govorilo o mogućnostima pristupanja Hrvatske i ostalih novoformiranih europskih država zapadnoeuropskim integracijama.

²¹ Europski dom objavio je nekoliko djela koja govore o položaju Republike Hrvatske u novoj europskoj zajednici, ali i nekoliko djela istaknutih hrvatskih znanstvenika posvećenih novim političko-sigurnosnim aspektima Starog kontinenta. Navodimo neke od objavljenih naslova:

Let's Re-think Europe!, European Movement Croatia, Eurobook, Zagreb, 1996.

Hrvatska i Europa, Europski dom, Zagreb, 1997.

Hrvatska agenda 2000, urednik Ljubomir Čučić, Europski dom, Zagreb, 1999.

Vukadinović, Radovan, *Central European Security and Cooperation: Visions and Realities*, European Movement Croatia, Europe House, Zagreb, 1996.

Čučić, Ljubomir, *U.S. Foreign Policy and Croatia*, European Movement Croatia, Europe House, Zagreb, 1995.

²² Djelove Huntingtonove knjige "Sukob civilizacija" objavljivao je ugledni hrvatski dnevni list *Vjesnik*.

²³ Na poticaj Inicijativnog odbora Udruga je osnovana u Zagrebu na Fakultetu političkih znanosti, Lepušićeva 6, i to 2. travnja 1999. godine. Za predsjednika je izabran prof. dr. Radovan Vukadinović, redoviti profesor Fakulteta političkih znanosti, a za potpredsjednike prof. dr. Vlatko Mileta, redoviti profesor i dekan Fakulteta političkih znanosti, te general bojnik Marinko Krešić, pomoćnik ministra obrane Republike Hrvatske.

²⁴ *Statut Udruge*, str. 1. članak 2.

- izdavanje stručnog časopisa i drugih publikacija.²⁵

Pokrenuto je izdavanje prvog zbornika Udruge pod nazivom “Međunarodne studije” sa sljedećim tematskim cjelinama: hrvatska vanjska politika, suvremene pojave i procesi u međunarodnoj zajednici te prikazi seminara, kao i recenzije novih knjiga s područja međunarodnih odnosa.

Zaključak

Nakon osamostaljivanja Republike Hrvatske i njezina punopravnog uključivanja u međunarodnu zajednicu pojačan je interes za međunarodne odnose. Premda je i u bivšoj državi hrvatska prijestolnica Zagreb, po utjecaju, institucijama, profesionalnom kadru, izdavačkoj djelatnosti te vezama s inozemstvom, prednjačila u studioznom proučavanju međunarodnih odnosa, radikalno promijenjene unutarnjopolitičke prilike u novoosnovanoj državi Hrvatskoj, kao i izmijenjeno međunarodno ozračje tražili su određivanje novih pravaca razvoja i ciljeva kompleksne znanosti o međunarodnim odnosima. Konkretno potrebe mlade države (borba za međunarodno priznanje, određivanje vlastite prepoznatljive vanjske politike, uspostava potrebnog državnog aparata i diplomatskih predstavništava u inozemstvu sa stručno osposobljenim kadrom, suradnja s međunarodnom zajednicom radi bržeg okončanja oružanih sukoba na hrvatskom teritoriju) rezultirali su ubrzanom konsolidiranjem hrvatskog ministarstva vanjskih poslova koje je, uz državni vrh, bilo glavnim pokretačem i nositeljem vanjskopolitičkih, diplomatskih aktivnosti zemlje, odabira i profesionalnog pripremanja potrebnog kadra. Istaknuti hrvatski znanstvenici, sveučilišni profesori s područja međunarodnih odnosa svojim brojnim komentarima i intervjuima u sredstvima javnog informiranja, te novoobjavljenim knjigama pratili su promjene u međunarodnoj zajednici i komentirali unutarnjopolitički razvoj i borbu za što bolji međunarodni položaj Republike Hrvatske.

Međunarodnim priznanjem Republike Hrvatske i prestankom oružanih sukoba stvoreni su uvjeti za drukčiji, znanstveni pristup razvoju i proučavanju međunarodnih odnosa. Oformljen je čitav niz institucija na kojima se predaje predmet Međunarodni odnosi, objavljeni su temeljni sveučilišni udžbenici koji pokrivaju pojedine aspekte međunarodnih odnosa (međunarodni politički odnosi, međunarodni ekonomski odnosi, komparativna politika, povijest, diplomacija, protokol), izlaze stručni časopisi s napisima o međunarodnim odnosima.

Premda je znanstveni poslijediplomski studij “Međunarodni odnosi” na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu kontinuirano nastavio svoj rad i u prvim ratnim godinama samostalne Hrvatske, sa smirivanjem unutarnjopolitičkih prilika dolazi do sve većeg interesa za taj studij. Danas u hrvatskim državnim organima, organima vlasti, institucijama, u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske u inozemstvu već radi istaknuti broj stručnjaka koji su akademski naziv magistra politoloških znanosti s područja međunarodnih odnosa stekli upravo na poslijediplomskom studiju “Međunarodni odnosi” u Hrvatskoj. Nekoliko njih sprema svoje doktorske disertacije

²⁵ Tatalović, S., “Osnovana Hrvatska udruga za međunarodne studije”, *Politička misao*, god. 36, br. 1, 1999., Zagreb, str. 260-261.

ili se priprema za Doktorantski tečaj. Sudjelovanje na međunarodnim seminarima ili članstvo u Hrvatskoj udruzi za međunarodne studije svakako im pomaže u njihovom radu i daljnjem znanstvenom usavršavanju.

Razvijena izdavačka i prevodilačka djelatnost dokazuju da istaknuti hrvatski profesori s područja međunarodnih odnosa (neki od njih poznata su svjetska imena, predavači na brojnim svjetskim univerzitetima²⁶ i članovi međunarodnih udruga i organizacija koje se bave međunarodnim odnosima) kontinuirano prate, komentiraju i bilježe promjene u međunarodnoj zajednici te stvaranje novog svjetskog poretka. Pritom nesebično pedagoški i profesionalno pomažu i prate usavršavanje mladoga hrvatskog znanstvenog kadra.

Usprkos brojnim ograničavajućim i otežavajućim unutarnjim i vanjskim okolnostima (permanentan nedostatak materijalnih sredstava za brži razvoj hrvatske znanosti, nesudjelovanje Republike Hrvatske u međunarodnim institucijama i organizacijama koje imaju razvijene oblike potpore istraživačima u obliku mogućnosti sudjelovanja u raznim međunarodnim projektima, seminarima, studijima u inozemstvu – Partnerstvo za mir, PHARE program i sl.), studiozno proučavanje međunarodnih odnosa u Republici Hrvatskoj na zavidnoj je razini, usporedi li se s ostalim zemljama bivše SFRJ.

Literatura

- Čučić, L.J., *U.S. Foreign Policy and Croatia*, Zagreb, 1995.
- Ibler, V., *Međunarodni odnosi*, Zagreb 1971.
- Mikolić, M., *Diplomatski protokol*, Zagreb 1995.
- Mileta, V. *Uvod u međunarodne ekonomske odnose*, Zagreb, 1988.
- Mileta, V., *Gospodarska sinteza Europe*, Zagreb, 1990.
- Nick, S., *Diplomacija*, Zagreb 1997.
- Nick, S., *Diplomatski leksikon*, Zagreb 1999.
- Sanader, I., *Diplomacija danas*, *Forum* 7-8, Zagreb, 1997.
- Tatalović, S., *Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji*, Zagreb, 1995.
- Tatalović, S., *Manjinski narodi i manjine*, Zagreb, 1997.
- Vukadinović, R., *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1974.
- Vukadinović, R., *Teorije o međunarodnim odnosima*, Zagreb, 1978.
- Vukadinović, R. – Mileta, V., *Europa iza ugla*, Zagreb, 1990.
- Vukadinović, R., *The Break up of Yugoslavia: Threats and Challenges*, The Hague, 1991.
- Vukadinović, R., *La fin de la Yugoslavia et l'instabilité balkanique*, Paris, 1992.
- Vukadinović, R., *Politika i diplomacija*, Zagreb, 1994.

²⁶ Prof. dr. Radovan Vukadinović, redoviti profesor međunarodnih odnosa na Fakultetu političkih znanosti, jedan je od malobrojnih svjetskih profesora koji je predavao na svih pet svjetskih kontinenata.

- Vukadinović, R., *In Search of Security and Cooperation*, Zagreb, 1996.
- Vukadinović, R. – Mileta, V., *Europska integracija i ruska dezintegracija*, Zagreb, 1996.
- Vukadinović, R., *Central European Security and Cooperation: Visions and Realities*, Zagreb, 1996.
- Vukadinović, R., *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Mostar, 1997.
- Vukadinović, R., *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1998.
- Hrvatska u Ujedinjenim narodima, Zagreb,
- Hrvatska i Europa, Europski dom, Zagreb, 1997.
- Hrvatska agenda 2000, urednik Ljubomir Čučić, Europski dom, Zagreb, 1999.

Lidija Čehulić

*DEVELOPMENT OF THE STUDY OF INTERNATIONAL RELATIONS
IN THE REPUBLIC OF CROATIA*

Summary

The beginnings of the scientific study of international relations in Croatia precede its inauguration and international recognition as an independent state in the early 1990s.

Already in the former state of Yugoslavia, there were pioneer attempts in Zagreb at serious research into the complex science of international relations. In 1962, the Faculty of Political Science was founded; one of the subjects was international relations. At the end of the 1970s, and at the same Faculty, a post-graduate study program of international relations was launched. Zagreb, due to the quality and quantity of its experts and their dedicated pedagogical work, the publication of their works, and their contacts with their colleagues abroad, had the central role in the development of a modern science of international relations, not only in the former state but in the wider region of South-East Europe.

The declaration of the independent Republic of Croatia, and geo-political and geo-economic changes in the international environment, pose new challenges, obstacles, opportunities as well as objective needs for a new approach and the development of the study of international relations, the accompanying institutions and the publication of relevant literature.